

בהיכל המראות בפראג: ר' יהונתן אייבשיץ, ישועים ולותראנים, במחול דימויים הדדי

בלב ה'קלמנטיניום' – האוניברסיטה הקתולית של פראג, ניצב חדר מראות שבו משתקף אל המביט במראה דמותה של המראה הראשונה, שממנה ניבטת המראה השנייה וחוזר חלילה. המלומדים הישועים, שעיצבו את ההיכל הייחודי הזה, ראו בו ערך ספיריטואלי רב משמעות.

ר' יהונתן אייבשיץ (1664–1798), מן הידועים שברבני מרכז אירופה במאה השמונה עשרה, ישב בפראג בשנות העשרים של המאה השמונה עשרה, ושם עסק בכתיבתו של ספר יוצא דופן: 'ספר מירב'. הספר העברי, שעוצב בתבנית תיאטרלית של מחזה, עסק בענפים שונים של מדע עכשווי (כפי שהיה ידוע בראשית המאה השמונה-עשרה), וביחסים ההדוקים שאותם ביקש המחבר לשרטט בין תחומי הידע הללו ובין חכמת התורה ורוח הקודש השורה, לדבריו, בלב חכמי היהודים.

הספר אבד, אך לפני כשנתיים מצא פרופ' מעוז כהנא העתקה של חלקים ממנו בכתב יד בסנט-פטרסבורג. דרך העיון בשרידי ספר מירב ינסה פרופ' כהנא להראות את הצורה שבה הפנים ר' יהונתן לתוך התבנית התיאטרלית של הספר ולתוך כתיבתו הרחבה את התפיסה הייחודית שלו אודות יחסי דת ומדע, כמו גם את עמדתו נוכח האתגרים המורכבים והדיאלוגים המתוחים שזימן בפניו הנוף התרבותי הסוער שבו שהה בפראג ההבסבורגית באותם עשורים: נוף שחברו בו וויכוחי דת ומדע עם 'כמרים' ועם 'שרים', ועם קבוצות דתיות בעלות נטיות דתיות ומדעיות שונות ומנוגדות. חזונו האוניברסלי של המחבר יתואר בתוך זרם מחשבה מסוים שרווח במאה השמונה עשרה, זרם ששאף ליצירתה של דת מדעית אוניברסלית שבה ישולבו מיטב גילויי המדע העכשווי עם תבניות מחשבה מטאפיזיות: מאגיות, קבליות והרמטיות. קשריו עם מלומדים ישועים ועם לותראנים משרטטים לפנינו היכל מראות מורכב, שבו משתקפים מדע עכשווי עם דימויי עבר יהודיים ונוצריים טעוני משמעות, שלובשים צורות מורכבות בתוך ההווה הסוער.

פרופ' מעוז כהנא (החוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל אביב) עוסק בתרבויות היהודים באירופה בעת החדשה המוקדמת, בין המאות השש עשרה והתשע עשרה.

נושאי כתיבתו סובבים סביב מחקר החברה היהודית, הספרות הרבנית ותרבויות ההלכה בתוך ההקשרים הסוציולוגיים והאינטלקטואליים של ההיסטוריה האירופית בת הזמן – מהמצאת הדפוס, המהפכה המדעית ועד לנאורות האירופית.

ספרו הראשון "כתיבה הלכתית בתוך עולם משתנה, מן ה'נודע ביהודה' ועד ל"חת"ם סופר" (1730–1839), יצא לאור בשנת תשע"ו (2015) בהוצאת זלמן שז"ר, ירושלים.

ספרו השני "תרנגולת ללא לב, דת ומדע בספרות הרבנית בעת החדשה המוקדמת" עתיד לצאת בהוצאת מוסד ביאליק.

יום ג', י"ט כסלו תש"ף 17.12.19

בנין גילמן, קומה 2, אולם 223, בשעה 16:00